

GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT TRANG TRÍ KIẾN TRÚC LĂNG MỘ TẠI NGHĨA TRANG LÀNG AN BẰNG, THÀNH PHỐ HUẾ

Đỗ Hữu Tú¹

Tóm tắt: Nghĩa trang làng An Bằng (xã Vinh An, huyện Phú Vang, Thành phố Huế) được xem là một trong những quần thể kiến trúc lăng mộ độc đáo tại Việt Nam. Với sự kết hợp giữa kiến trúc truyền thống và các yếu tố trang trí mang tính hiện đại, khu nghĩa trang này tạo nên một không gian mỹ thuật đặc biệt, phản ánh đời sống văn hóa và tín ngưỡng của cộng đồng cư dân địa phương. Bài viết nhằm phân tích các giá trị nghệ thuật trong trang trí lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng thông qua các yếu tố như bố cục kiến trúc, họa tiết trang trí, màu sắc và biểu tượng văn hóa. Kết quả nghiên cứu cho thấy nghệ thuật trang trí tại đây không chỉ thể hiện sự giao thoa giữa văn hóa truyền thống và hiện đại mà còn phản ánh mối liên hệ giữa ký ức cộng đồng, tín ngưỡng và bản sắc văn hóa vùng duyên hải miền Trung.

Từ khóa: kiến trúc lăng mộ, trang trí lăng mộ, mỹ thuật dân gian

1. MỞ ĐẦU

Trong văn hóa Việt Nam, kiến trúc lăng mộ không chỉ giữ vai trò là nơi tưởng niệm người đã khuất mà còn là không gian phản ánh quan niệm thẩm mỹ, tín ngưỡng và vị thế xã hội của gia đình, dòng họ. Thông qua hình thức kiến trúc, hệ thống trang trí và cách tổ chức không gian, các công trình lăng mộ thể hiện những giá trị văn hóa – nghệ thuật đặc trưng của từng vùng miền. Tại Thừa Thiên Huế, bên cạnh hệ thống lăng tẩm của triều Nguyễn mang tính cung đình, nhiều nghĩa trang làng xã cũng chứa đựng những giá trị mỹ thuật đáng chú ý, góp phần làm phong phú thêm diện mạo kiến trúc và mỹ thuật địa phương.

Nghĩa trang làng An Bằng, thường được gọi là “thành phố lăng mộ”, là một hiện tượng kiến trúc đặc biệt với hàng trăm lăng mộ được xây dựng công phu và mang phong cách đa dạng. Các công trình tại đây thường có quy mô lớn, hình thức kiến trúc phong phú, được trang trí cầu kỳ với nhiều loại vật liệu và hệ thống họa tiết đa dạng. Sự phát triển của các lăng mộ này có mối liên hệ chặt chẽ với lịch sử di cư, nguồn kinh tế kiều hối cũng như đời sống tín ngưỡng của cộng đồng cư dân địa phương. Vì vậy, việc nghiên cứu giá trị nghệ thuật trang trí tại nghĩa trang An Bằng không chỉ góp phần nhận diện những đặc trưng mỹ thuật của khu vực mà còn giúp làm rõ quá trình biến đổi của nghệ thuật kiến trúc dân gian trong bối cảnh xã hội hiện đại.

Hiện nay, nhiều công trình nghiên cứu đã đề cập đến kiến trúc và mỹ thuật trang trí trong văn hóa Việt Nam. Trần Lâm Biền (2012) cho rằng hệ thống trang trí trong mỹ thuật truyền thống Việt Nam mang tính biểu tượng cao, phản ánh triết lý nhân sinh và tín ngưỡng dân gian, trong đó các hình tượng như rồng, phượng, hoa sen hay mây nước

¹ Trường Đại học Cửu Long

thường được sử dụng nhằm biểu đạt ý nghĩa về sự cao quý, linh thiêng và tính trang nghiêm của không gian kiến trúc. Trong khi đó, Phan Thuận An (2007) nhận định rằng kiến trúc Huế mang tính tổng hợp cao, thể hiện sự kết hợp hài hòa giữa kiến trúc, điêu khắc và nghệ thuật trang trí, không chỉ trong các công trình cung đình mà còn trong kiến trúc dân gian. Tuy nhiên, phần lớn các nghiên cứu hiện nay chủ yếu tập trung vào kiến trúc cung đình hoặc các công trình tôn giáo tiêu biểu, trong khi những nghiên cứu chuyên sâu về nghệ thuật trang trí lăng mộ dân gian tại các nghĩa trang làng xã vẫn còn hạn chế. Đặc biệt, nghệ thuật trang trí lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng – một quần thể kiến trúc đặc biệt của vùng duyên hải Thừa Thiên Huế – vẫn chưa được phân tích một cách hệ thống dưới góc độ mỹ thuật học. Vì vậy, việc nghiên cứu giá trị nghệ thuật trang trí của các công trình lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng có ý nghĩa quan trọng trong việc bổ sung tư liệu và làm rõ đặc trưng mỹ thuật của kiến trúc lăng mộ dân gian Việt Nam.

Về phương pháp nghiên cứu, bài viết áp dụng một sự kết hợp của nhiều phương pháp để đảm bảo tính khách quan và khoa học. Tuy nhiên, mỹ thuật học và biểu tượng học là hai lý thuyết trung tâm trong toàn bộ nghiên cứu này. Trước hết, phương pháp khảo sát thực địa được sử dụng thông qua việc quan sát trực tiếp các công trình lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng. Mục tiêu của khảo sát này là ghi nhận các đặc trưng về hình thức kiến trúc, bố cục không gian, và chi tiết trang trí, từ đó hiểu rõ các yếu tố thẩm mỹ và sự phân bố biểu tượng trong không gian. Bên cạnh đó, phương pháp phân tích mỹ thuật được sử dụng để làm rõ các yếu tố tạo hình trong các công trình như đường nét, hình khối, màu sắc, chất liệu, và hệ thống biểu tượng trang trí. Những yếu tố này không chỉ giúp hiểu rõ về cấu trúc thẩm mỹ mà còn về ý nghĩa biểu tượng mà các hình ảnh, họa tiết trang trí mang lại, từ đó làm nổi bật vai trò của biểu tượng học trong việc truyền đạt các giá trị tâm linh và văn hóa. Đồng thời, phương pháp so sánh được áp dụng để đối chiếu nghệ thuật trang trí lăng mộ tại An Bằng với các hình thức trang trí lăng mộ truyền thống tại Huế và các khu vực khác. Phương pháp này giúp nhận diện các đặc trưng riêng về mặt mỹ thuật của khu nghĩa trang này, từ đó làm rõ sự giao thoa giữa các yếu tố mỹ thuật và biểu tượng trong bối cảnh văn hóa đặc thù của khu vực miền Trung Việt Nam.

Trong nghiên cứu này, tiêu chí chọn mẫu công trình khảo sát được xác định dựa trên các yếu tố đặc trưng và đại diện cho khu vực nghĩa trang làng An Bằng. Cụ thể, các công trình được lựa chọn phải đáp ứng các tiêu chí: tính điển hình của kiến trúc và trang trí lăng mộ, đặc điểm văn hóa của khu vực miền Trung, và tình trạng bảo tồn của các công trình. Các mẫu công trình này đại diện cho các phong cách trang trí tiêu biểu của khu vực, giúp nhận diện rõ những đặc trưng mỹ thuật của các lăng mộ tại An Bằng. Tổng số công trình khảo sát là 05 lăng mộ, được chọn ngẫu nhiên từ các khu vực khác nhau trong nghĩa trang. Số lượng này đảm bảo có sự đa dạng trong các yếu tố thẩm mỹ, đồng thời đủ để làm cơ sở cho việc phân tích và so sánh với các lăng mộ tại Huế và các khu vực khác.

Để tăng tính khoa học và tính khách quan cho bài viết, các minh chứng định lượng đã được áp dụng để phân tích các yếu tố thẩm mỹ trong các công trình lăng mộ. Cụ thể,

bài viết sử dụng các chỉ số như tỷ lệ xuất hiện chi tiết trang trí (ví dụ: hoa văn, họa tiết, biểu tượng), màu sắc chủ đạo (màu vàng, đỏ, xanh lá cây), và thời gian xây dựng các công trình. Các dữ liệu này cho phép đánh giá sự thay đổi trong phong cách trang trí theo thời gian, cũng như sự ảnh hưởng của yếu tố văn hóa và tín ngưỡng đến các chi tiết trang trí. Bên cạnh đó, các yếu tố thẩm mỹ được phân tích thông qua độ hài hòa và tính đồng bộ trong bố cục trang trí của mỗi công trình. Những minh chứng này đóng vai trò quan trọng trong việc nhận diện và đánh giá đặc trưng mỹ thuật của các công trình khảo sát.

Bên cạnh những yếu tố văn hóa truyền thống, sự phát triển của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng còn gắn liền với bối cảnh lịch sử – xã hội của cộng đồng cư dân địa phương trong giai đoạn hiện đại. Từ cuối thế kỷ XX, đặc biệt từ thập niên 1990, nhiều người dân An Bằng đã di cư ra nước ngoài sinh sống và làm việc, chủ yếu tại Hoa Kỳ và một số quốc gia phương Tây. Nguồn kiều hối gửi về quê hương đã góp phần cải thiện đời sống kinh tế của người dân, đồng thời tạo điều kiện cho việc xây dựng và trùng tu các công trình lăng mộ với quy mô lớn và hình thức kiến trúc đa dạng.

Trong bối cảnh đó, việc xây dựng lăng mộ không chỉ mang ý nghĩa tưởng niệm tổ tiên mà còn thể hiện lòng hiếu kính của con cháu đối với gia đình và dòng họ. Các công trình lăng mộ được đầu tư công phu về kiến trúc và trang trí nhằm tạo nên một không gian tưởng niệm trang trọng và bền vững. Sự kết hợp giữa nguồn lực kinh tế mới với truyền thống văn hóa bản địa đã làm cho nghĩa trang làng An Bằng trở thành một quần thể kiến trúc đặc biệt, phản ánh rõ nét sự giao thoa giữa truyền thống và hiện đại trong đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân vùng duyên hải Thừa Thiên Huế.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Bối cảnh lịch sử hình thành và phát triển của nghĩa trang làng An Bằng

Nghĩa trang làng An Bằng nằm tại xã Vinh An, huyện Phú Vang, Thành phố Huế, là một trong những quần thể kiến trúc lăng mộ nổi bật của khu vực miền Trung Việt Nam. Sự hình thành và phát triển của khu nghĩa trang này gắn liền với lịch sử cư trú và đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân ven biển. Trong truyền thống văn hóa Việt Nam, việc xây dựng và chăm sóc mộ phần tổ tiên luôn được xem là một nghĩa vụ thiêng liêng của con cháu, thể hiện đạo lý “uống nước nhớ nguồn” và tinh thần hiếu kính đối với gia đình, dòng họ. Vì vậy, không gian nghĩa trang không chỉ là nơi an nghỉ của người đã khuất mà còn là một phần quan trọng trong đời sống tinh thần của cộng đồng.

Tuy nhiên, diện mạo kiến trúc đặc biệt của nghĩa trang An Bằng hiện nay chủ yếu hình thành từ cuối thế kỷ XX, đặc biệt từ thập niên 1990 trở lại đây. Trong giai đoạn này, nhiều người dân địa phương đã di cư ra nước ngoài sinh sống và làm việc, đặc biệt tại Hoa Kỳ. Nguồn kiều hối gửi về quê hương đã góp phần cải thiện đáng kể đời sống kinh tế của người dân trong làng. Bên cạnh việc xây dựng nhà cửa, một phần nguồn lực kinh tế này cũng được dành cho việc xây dựng và tu sửa lăng mộ tổ tiên. Chính điều này đã thúc đẩy sự phát

triển mạnh mẽ của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng, với nhiều công trình được xây dựng quy mô lớn, hình thức kiến trúc phong phú và trang trí công phu.

Sự phát triển của các công trình lăng mộ tại đây phản ánh sự kết hợp giữa truyền thống văn hóa bản địa với những ảnh hưởng từ đời sống hiện đại và quá trình giao lưu văn hóa quốc tế. Trong bối cảnh đó, nghĩa trang An Bằng không chỉ mang ý nghĩa tâm linh mà còn trở thành một hiện tượng kiến trúc – mỹ thuật đặc biệt, thể hiện sự biến đổi của nghệ thuật trang trí kiến trúc dân gian trong xã hội đương đại (Ching, 2014).

2.2. Nghệ thuật trang trí kiến trúc nghĩa trang làng An Bằng, thành phố Huế

Kiến trúc dân gian là một khái niệm quan trọng trong nghiên cứu về kiến trúc truyền thống, đặc biệt là các công trình không được thiết kế bởi các kiến trúc sư chuyên nghiệp mà do các thợ thủ công, nghệ nhân trong cộng đồng thực hiện. Kiến trúc dân gian có những đặc điểm nổi bật là sự đơn giản, gần gũi với thiên nhiên, và phản ánh đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân nơi nó được xây dựng.

Nghệ thuật trang trí tại nghĩa trang làng An Bằng có sự kết hợp giữa các yếu tố kiến trúc dân gian và kiến trúc truyền thống, mang đậm dấu ấn văn hóa và tín ngưỡng của cư dân Huế. Các chi tiết trang trí trong các công trình lăng mộ tại đây không chỉ phản ánh vẻ đẹp thẩm mỹ mà còn chứa đựng ý nghĩa tâm linh sâu sắc.

Một số đặc điểm của kiến trúc dân gian trong trang trí lăng mộ ở An Bằng bao gồm:

- Chất liệu tự nhiên: Các công trình chủ yếu sử dụng những vật liệu có sẵn trong môi trường tự nhiên như gỗ, đá, tre, nứa, đất sét, tạo nên sự gần gũi và hòa hợp với thiên nhiên.

- Bố cục linh hoạt: Các lăng mộ dân gian tại An Bằng không tuân theo những quy chuẩn nghiêm ngặt mà thay vào đó là sự tự do trong bố cục không gian, phù hợp với nhu cầu thực tiễn và hoàn cảnh của cộng đồng.

- Văn hóa và tín ngưỡng: Kiến trúc lăng mộ tại đây không chỉ thể hiện những yếu tố thẩm mỹ mà còn phản ánh tín ngưỡng Phật giáo, những biểu tượng tôn giáo và phong thủy, thể hiện sự tôn kính và tưởng nhớ đối với người đã khuất.

- Ứng dụng thực tế: Các công trình không chỉ có ý nghĩa văn hóa, tín ngưỡng mà còn phục vụ cho nhu cầu sinh hoạt cộng đồng như là nơi sinh hoạt tâm linh, thờ cúng và tưởng nhớ tổ tiên.

Kiến trúc dân gian tại nghĩa trang làng An Bằng không chỉ là một sự kết hợp giữa truyền thống và sự sáng tạo của cư dân mà còn có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa và truyền thống của cộng đồng. Những công trình này không chỉ là nơi lưu giữ lịch sử và văn hóa mà còn thể hiện sự tinh tế trong việc sử dụng nguyên vật liệu và phương pháp xây dựng phù hợp với môi trường tự nhiên và xã hội.

2.2.1. Không gian kiến trúc tại nghĩa trang

Nghĩa trang làng An Bằng, với quy mô rộng lớn và hàng trăm lăng mộ được xây dựng trên khu đất ven biển thuộc xã Vinh An, huyện Phú Vang, Thành phố Huế, là một minh chứng rõ rệt về sự phát triển kinh tế – xã hội của cộng đồng cư dân địa phương qua

từng giai đoạn. Các công trình lăng mộ tại đây không chỉ phản ánh đời sống văn hóa mà còn là những biểu hiện trực quan của sự thay đổi trong điều kiện xã hội và kinh tế, từ đó tạo nên một không gian kiến trúc đặc biệt.

Các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng được bố trí một cách linh hoạt, tuy nhiên vẫn duy trì những nguyên tắc phong thủy truyền thống trong kiến trúc Việt Nam. Điều này thể hiện qua việc lựa chọn vị trí đất, hướng xây dựng và cách tổ chức trục không gian của các công trình, nhằm tạo ra sự hài hòa giữa địa hình tự nhiên, hướng gió, nguồn nước, và các yếu tố cảnh quan xung quanh. Theo Ngô Đức Thịnh (2009), việc bố trí mộ phần trong phong thủy Á Đông luôn đảm bảo sự cân bằng giữa con người và môi trường tự nhiên, một yếu tố quan trọng giúp không gian nghĩa trang không chỉ mang giá trị thẩm mỹ mà còn phản ánh tâm linh sâu sắc của người Việt.

Không gian kiến trúc của nghĩa trang An Bằng được thiết kế với quy mô lớn và hình thức đa dạng. Một số công trình lăng mộ được xây dựng như những kiến trúc thu nhỏ, bao gồm các thành phần cơ bản như cổng vào, tường bao, sân và khu mộ chính. Các lăng mộ còn có sự sáng tạo trong việc thiết kế nhiều tầng, tháp trang trí, mái vòm, hoặc các chi tiết điêu khắc mang tính trang trí cao. Điều này không chỉ giúp tạo ra không gian tưởng niệm trang nghiêm mà còn thể hiện sự kết hợp khéo léo giữa kiến trúc, điêu khắc, và trang trí, như được Phan Thuận An (2007) chỉ ra về kiến trúc Huế, nơi mà những yếu tố này hòa quyện tạo ra những không gian mang giá trị thẩm mỹ và biểu tượng đặc trưng.

Đặc biệt, sự phong phú về hình thức kiến trúc của các lăng mộ tại An Bằng còn phản ánh sự giao thoa văn hóa trong bối cảnh xã hội hiện đại. Sự kết hợp giữa yếu tố kiến trúc truyền thống Việt Nam và các yếu tố kiến trúc phương Tây như mái vòm, cột trang trí, hoặc phù điêu mang phong cách châu Âu đã tạo ra diện mạo độc đáo cho khu nghĩa trang. Sự pha trộn này không chỉ giúp công trình lăng mộ trở nên nổi bật mà còn là minh chứng cho quá trình tiếp biến văn hóa trong đời sống cộng đồng cư dân An Bằng. Chính vì vậy, không gian kiến trúc tại nghĩa trang này không chỉ mang ý nghĩa tâm linh mà còn là một hiện tượng kiến trúc – mỹ thuật đặc biệt, đóng góp vào việc làm phong phú thêm bức tranh kiến trúc dân gian của vùng đất Thừa Thiên Huế.

Hình 1. Toàn cảnh nghĩa trang làng An Bằng. Nguồn: Đỗ Hữu Tú, 2026

2.2.2. Bố cục kiến trúc lăng mộ

Các lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng thường được xây dựng theo bố cục đối xứng với trục chính rõ ràng, tạo nên sự cân đối và trang nghiêm cho không gian tưởng niệm. Điều này không chỉ thể hiện tính hài hòa trong thiết kế mà còn thể hiện sự tôn trọng đối với người đã khuất, nhấn mạnh yếu tố tín ngưỡng và phong thủy trong kiến trúc. Mỗi lăng mộ được cấu trúc theo một mô hình nhất định, bao gồm các thành phần chính như cổng vào, sân, tường bao, và khu mộ chính.

- Cổng vào đóng vai trò quan trọng như một ranh giới không gian, đánh dấu sự chuyển tiếp từ không gian thế tục bên ngoài vào khu vực linh thiêng của lăng mộ. Cổng là nơi định vị không gian, đánh dấu bước đầu tiên của hành trình tâm linh.

- Sân thường được bố trí ở phía trước khu mộ, hoạt động như một không gian đệm, giúp tạo sự thông thoáng và tăng tính trang trọng cho tổng thể công trình. Sân cũng đóng vai trò như một không gian đón tiếp, nơi thể hiện sự đón nhận linh hồn của người đã khuất.

- Tường bao là yếu tố quan trọng không chỉ trong việc xác định phạm vi của lăng mộ mà còn giúp khép kín không gian tưởng niệm, tạo ra sự yên tĩnh và tôn nghiêm cho không gian thiêng liêng này.

- Khu mộ chính, thường được thiết kế với quy mô lớn hơn và trang trí công phu, là nơi đặt phần mộ hoặc bia tưởng niệm. Phần mộ chính thường được nhấn mạnh bởi những chi tiết trang trí đặc sắc như hình rồng, phượng, hoa sen, tạo nên sự tôn vinh và biểu trưng cho sự vĩnh cửu của người đã khuất.

Cách tổ chức bố cục này có nhiều điểm tương đồng với kiến trúc lăng tẩm triều Nguyễn tại Huế, đặc biệt ở việc nhấn mạnh trục chính và tính đối xứng trong tổ chức không gian. Theo Phan Thuận An (2007), kiến trúc lăng tẩm triều Nguyễn được xây dựng theo nguyên tắc trật tự nghi lễ, trong đó các thành phần kiến trúc được sắp xếp theo một trục không gian rõ ràng nhằm tạo nên sự trang nghiêm và tính biểu tượng cho công trình. Sự ảnh hưởng của mô hình kiến trúc này có thể nhận thấy rõ trong các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng, nơi các yếu tố kiến trúc truyền thống được vận dụng linh hoạt trong kiến trúc lăng mộ dân gian. Nhờ đó, các công trình tại đây không chỉ mang chức năng tưởng niệm mà còn thể hiện những giá trị thẩm mỹ và văn hóa đặc trưng của vùng đất Thừa Thiên Huế.

Hình 2. Bố cục kiến trúc của một lăng mộ tại An Bằng. Nguồn: Đỗ Hữu Tú, 2026

2.2.3. Họa tiết trang trí

Hệ thống họa tiết trang trí tại các lăng mộ trong nghĩa trang làng An Bằng thể hiện sự phong phú và đa dạng, đồng thời phản ánh đặc trưng của nghệ thuật trang trí kiến trúc truyền thống Việt Nam. Các họa tiết thường thấy bao gồm hình tượng linh vật như rồng, phượng, các mô-típ thực vật như hoa sen, cùng với các họa văn thiên nhiên như mây và sóng. Trong đó, hình tượng rồng và phượng thường được sử dụng như biểu tượng của quyền lực, sự cao quý và tính linh thiêng, đồng thời mang ý nghĩa về sự bảo hộ và thịnh vượng của gia đình, dòng họ. Bên cạnh đó, hoa sen, một biểu tượng quen thuộc trong văn hóa Phật giáo, không chỉ thể hiện sự thanh khiết mà còn tượng trưng cho sự tái sinh và đời sống tinh thần hướng thiện.

Ngoài ra, các họa tiết mây và sóng mang lại nhịp điệu cho bề mặt công trình, vừa tạo ra sự hài hòa vừa gợi lên sự vận động, liên kết giữa con người và thiên nhiên. Các mô-típ này không chỉ có giá trị thẩm mỹ mà còn chứa đựng ý nghĩa biểu tượng sâu sắc về sự giao hòa giữa thế giới vật chất và tâm linh.

Theo Nguyễn Văn Huy (2015), các mô-típ trang trí trong kiến trúc truyền thống Việt Nam luôn mang tính biểu tượng cao, phản ánh các quan niệm văn hóa và tín ngưỡng gắn liền với đời sống cộng đồng. Việc sử dụng hình tượng linh vật, họa văn thực vật và các mô-típ thiên nhiên trong trang trí lăng mộ không chỉ phục vụ mục đích thẩm mỹ mà còn thể hiện quan niệm về sự linh thiêng của không gian tưởng niệm và mối liên hệ giữa thế giới người sống và thế giới tâm linh.

Trong bối cảnh này, hệ thống họa tiết trang trí tại nghĩa trang An Bằng không chỉ đóng góp vào vẻ đẹp đặc trưng của các công trình lăng mộ mà còn phản ánh những giá trị văn hóa và thẩm mỹ đặc sắc của cộng đồng cư dân vùng duyên hải Thừa Thiên Huế.

Từ góc độ mỹ thuật học, hệ thống họa tiết trang trí trên các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng có thể được phân loại thành ba nhóm chính: nhóm họa tiết linh vật, nhóm họa văn thực vật, và nhóm họa văn thiên nhiên – hình học.

- Nhóm họa tiết linh vật bao gồm các hình tượng như rồng, phượng, lân, hoặc các linh thú trong văn hóa Á Đông, thường được đặt tại vị trí trung tâm của các mảng trang

trí hoặc trên các chi tiết kiến trúc quan trọng như cổng, mái, và phù điêu. Những hình tượng này không chỉ tạo điểm nhấn thị giác cho công trình mà còn mang ý nghĩa biểu tượng về quyền uy, sự bảo hộ, và tính linh thiêng của không gian tưởng niệm.

- Nhóm hoa văn thực vật chủ yếu gồm các mô-típ như hoa sen, hoa cúc hoặc các dạng dây lá cách điệu, thường được bố trí trên các bề mặt trang trí nhằm tạo cảm giác mềm mại và hài hòa cho tổng thể kiến trúc.

- Nhóm hoa văn thiên nhiên – hình học bao gồm các họa tiết như mây, sóng, đường cong, hoặc các dạng hình học lặp lại, góp phần tạo nên nhịp điệu thị giác và tính liên kết cho bề mặt công trình.

Việc kết hợp các nhóm họa tiết này không chỉ làm tăng sự phong phú về hình thức trang trí mà còn phản ánh quan niệm thẩm mỹ và triết lý biểu tượng của văn hóa Việt Nam trong việc tổ chức không gian kiến trúc. Chính vì vậy, hệ thống hoa văn tại nghĩa trang An Bằng không chỉ là yếu tố trang trí mà còn góp phần tạo nên bản sắc mỹ thuật đặc trưng của kiến trúc lăng mộ dân gian tại khu vực Thừa Thiên Huế.

Hình 3. Họa tiết rồng, phượng và linh vật trên lăng mộ. Nguồn: Đỗ Hữu Tú, 2026

2.2.4. Màu sắc và vật liệu

Các lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng gây ấn tượng mạnh nhờ vào việc sử dụng hệ thống màu sắc rực rỡ và đa dạng. Các gam màu chủ yếu bao gồm xanh lam, vàng, đỏ và trắng. Sự phối hợp hài hòa giữa các màu sắc này tạo nên hiệu ứng thị giác nổi bật, làm tăng tính thẩm mỹ và sự trang trọng cho tổng thể kiến trúc lăng mộ. Việc sử dụng những màu sắc này không chỉ nhằm mục đích trang trí mà còn gắn liền với những ý nghĩa biểu tượng trong văn hóa truyền thống. Theo quan niệm văn hóa Á Đông, màu đỏ thường biểu

trung cho sự may mắn, phúc lộc, và sinh khí; màu vàng gắn với sự cao quý và trang trọng; trong khi màu xanh lam thường gợi lên cảm giác thanh bình và bền vững. Do đó, việc sử dụng những gam màu này trong trang trí lăng mộ không chỉ tạo nên vẻ đẹp thị giác mà còn thể hiện quan niệm văn hóa và tín ngưỡng của cộng đồng cư dân địa phương đối với không gian tưởng niệm.

Bên cạnh yếu tố màu sắc, vật liệu trang trí cũng đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành diện mạo mỹ thuật của các lăng mộ tại An Bằng. Các công trình tại đây thường được xây dựng bằng bê tông và gạch, sau đó được trang trí bằng nhiều loại vật liệu khác nhau nhằm tạo nên các mảng trang trí phong phú. Những vật liệu được sử dụng phổ biến bao gồm gạch men, gốm sứ, khảm sành sứ, và các chi tiết đắp nổi bằng xi măng. Các vật liệu này không chỉ có độ bền cao, phù hợp với điều kiện khí hậu ven biển của khu vực Thừa Thiên Huế, mà còn tạo nên sự đa dạng về màu sắc và chất liệu cho bề mặt kiến trúc. Nhờ đó, các mảng trang trí trên lăng mộ trở nên sinh động và có chiều sâu thẩm mỹ hơn.

Trong số các kỹ thuật trang trí được sử dụng, khảm sành sứ là một trong những kỹ thuật đặc trưng và phổ biến nhất. Kỹ thuật này sử dụng các mảnh gốm, sứ, hoặc thủy tinh nhiều màu sắc để tạo nên các hoa văn trang trí trên bề mặt kiến trúc. Theo Trần Lâm Biên (2012), khảm sành sứ là một hình thức trang trí quan trọng trong nghệ thuật kiến trúc truyền thống Huế, từng được sử dụng rộng rãi trong các công trình cung đình, chùa chiền và lăng tẩm. Việc vận dụng kỹ thuật này trong trang trí các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng cho thấy sự kế thừa và tiếp biến của nghệ thuật trang trí truyền thống trong bối cảnh kiến trúc dân gian đương đại. Đồng thời, sự kết hợp giữa màu sắc rực rỡ và các vật liệu trang trí phong phú đã góp phần tạo nên diện mạo mỹ thuật đặc trưng cho các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng, làm nổi bật cảnh quan kiến trúc độc đáo của khu nghĩa trang này.

Hình 4. Màu sắc và vật liệu trang trí. Nguồn: Đỗ Hữu Tú, 2026

2.3. So sánh nghệ thuật trang trí lăng mộ An Bằng với một số hình thức lăng mộ truyền thống

Từ góc độ mỹ thuật học, kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng có thể được so sánh với các hình thức kiến trúc lăng mộ truyền thống ở một số khu vực khác của Việt Nam nhằm làm rõ những đặc trưng riêng của loại hình kiến trúc này.

Trước hết, nếu so sánh với hệ thống lăng tẩm triều Nguyễn tại Huế, có thể thấy rằng các công trình lăng mộ tại An Bằng chịu ảnh hưởng nhất định từ kiến trúc cung đình về cách tổ chức bố cục và trục không gian. Các yếu tố như cổng vào, sân, tường bao và khu mộ chính thường được sắp xếp theo trục đối xứng, tạo nên sự trang nghiêm và trật tự cho tổng thể công trình. Tuy nhiên, khác với kiến trúc cung đình vốn tuân thủ nghiêm ngặt các quy chuẩn về hình thức và trang trí, các lăng mộ tại An Bằng có xu hướng linh hoạt và tự do hơn trong việc sử dụng hình khối, màu sắc và họa tiết trang trí.

So với kiến trúc lăng mộ truyền thống ở khu vực Bắc Bộ, lăng mộ tại An Bằng cũng có những điểm khác biệt đáng chú ý. Các lăng mộ ở miền Bắc thường có quy mô nhỏ hơn, hình thức kiến trúc tương đối giản dị và sử dụng vật liệu chủ yếu là đá hoặc gạch. Trong khi đó, lăng mộ tại An Bằng thường được xây dựng với quy mô lớn, sử dụng nhiều loại vật liệu trang trí như gạch men, khảm sành sứ hoặc các chi tiết đắp nổi bằng xi măng. Điều này tạo nên sự phong phú về màu sắc và chất liệu cho các công trình lăng mộ tại đây.

Ngoài ra, nếu so sánh với kiến trúc lăng mộ ở khu vực Nam Bộ, có thể nhận thấy rằng lăng mộ tại An Bằng mang tính biểu tượng và tính trang trí cao hơn. Các chi tiết như linh vật, phù điêu, hoa văn khảm sành sứ hay các mô-típ thiên nhiên được sử dụng với mật độ dày đặc, tạo nên hiệu quả thị giác mạnh mẽ cho bề mặt kiến trúc. Nhờ vậy, các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng không chỉ mang chức năng tưởng niệm mà còn trở thành những công trình mang giá trị mỹ thuật đáng chú ý trong kiến trúc dân gian Việt Nam.

Để làm rõ các đặc điểm mỹ thuật và sự khác biệt trong nghệ thuật trang trí lăng mộ tại các khu vực khác nhau, bảng so sánh dưới đây sẽ chỉ ra những yếu tố đặc trưng về phong cách kiến trúc, bố cục không gian, chi tiết trang trí, màu sắc chủ đạo, chất liệu xây dựng, và biểu tượng sử dụng. Sự phân biệt này không chỉ phản ánh những khác biệt trong thẩm mỹ, mà còn thể hiện rõ sự giao thoa văn hóa giữa các vùng miền, từ ảnh hưởng của văn hóa cung đình ở Huế, sự nghiêm cẩn và trang trọng của lăng mộ Bắc Bộ, cho đến sự gần gũi, giản dị và tự phát trong lăng mộ Nam Bộ. Việc so sánh này giúp làm nổi bật các đặc điểm nghệ thuật độc đáo của từng vùng, đồng thời cho thấy sự biến đổi và phát triển trong kiến trúc và trang trí lăng mộ theo thời gian và không gian.

- **Lăng mộ Huế** có tính chất trang trọng, nghiêm túc và phức tạp hơn, chịu ảnh hưởng mạnh từ văn hóa cung đình nhà Nguyễn. Các chi tiết trang trí chủ yếu liên quan đến các hình ảnh tôn giáo và huyền bí, với việc sử dụng các màu sắc tươi sáng để tạo ra sự trang nghiêm.

- **Lăng mộ Bắc Bộ** có đặc trưng là sự chặt chẽ trong bố cục và sự đối xứng cao. Các chi tiết trang trí trong lăng mộ Bắc Bộ chú trọng đến sự chính xác, độ tỉ mỉ cao và sử dụng nhiều hình ảnh động vật như rồng, chim, trong khi màu sắc chủ yếu là các tông trầm để tạo ra không gian trang nghiêm và cổ kính.

- **Lăng mộ Nam Bộ** lại có đặc điểm nổi bật là sự giản dị và gần gũi với thiên nhiên. Không gian của các lăng mộ này thường thoáng đãng, ít có sự phân chia chặt chẽ và sử dụng nhiều hoa văn tự nhiên như cây cối, hoa lá. Chất liệu xây dựng của lăng mộ Nam Bộ cũng thiên về những vật liệu dễ kiếm và ít cầu kỳ hơn.

Tiêu chí	Lăng mộ Huế	Lăng mộ Bắc Bộ	Lăng mộ Nam Bộ
Phong cách kiến trúc	Kiến trúc cung đình, ảnh hưởng từ phong cách kiến trúc nhà Nguyễn.	Kiến trúc nghiêm ngặt, đối xứng, tập trung vào các chi tiết trang trí cầu kỳ.	Kiến trúc dân gian, có sự kết hợp với yếu tố dân dã, tự phát.
Bố cục không gian	Bố cục chặt chẽ, có sự phân chia rõ ràng giữa các khu vực.	Thường có không gian rộng lớn, tổ chức rõ ràng theo các tầng lớp.	Không gian thoáng đãng, ít có sự phân chia nghiêm ngặt.
Chi tiết trang trí	Các hoa văn, họa tiết mang tính lịch sử và văn hóa cung đình, như hình rồng, phượng, hoa sen.	Chi tiết hoa văn đa dạng, dùng nhiều hình ảnh thiên nhiên và động vật như chim, rồng.	Hoa văn đơn giản, sử dụng họa tiết gần gũi với thiên nhiên như cây cối, hoa lá.
Màu sắc chủ đạo	Sử dụng màu sắc tươi sáng, đặc biệt là vàng, đỏ, và các tông màu trầm để tạo sự trang nghiêm.	Màu sắc trầm, chủ yếu là các tông màu đất, nâu và vàng.	Màu sắc nhẹ nhàng, sử dụng nhiều màu xanh lá cây và vàng sáng.
Chất liệu xây dựng	Sử dụng đá, gạch, sứ, đặc biệt là các loại vật liệu có tính thẩm mỹ cao.	Đá, gạch đỏ, xi măng là chất liệu chính, tập trung vào sự bền vững.	Chất liệu dễ kiếm như gạch đất nung, xi măng, và gỗ.
Biểu tượng sử dụng	Biểu tượng tôn giáo rõ ràng như Phật, thần, thiên nhiên.	Biểu tượng vĩnh cửu và bảo vệ như rồng, phượng, kỳ lân.	Biểu tượng gần gũi, đơn giản và thiên về những hình ảnh gắn liền với dân gian.
Ảnh hưởng văn hóa	Chịu ảnh hưởng mạnh mẽ từ văn hóa cung đình và tôn giáo.	Chịu ảnh hưởng văn hóa dân gian và có sự kết hợp giữa phương Đông và phương Tây.	Tính dân dã và tự phát trong việc kết hợp các yếu tố văn hóa bản địa.

Bảng 1. Bảng So Sánh Lăng Mộ Các Vùng (Huế - Bắc - Nam)

2.4. Đặc trưng mỹ thuật của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng

Từ những phân tích về không gian kiến trúc, bố cục, hệ thống họa tiết trang trí, màu sắc và vật liệu, có thể nhận diện một số đặc trưng mỹ thuật nổi bật của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng. Những đặc trưng này không chỉ phản ánh giá trị thẩm mỹ

của các công trình lăng mộ mà còn thể hiện sự giao thoa giữa truyền thống và hiện đại trong đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân địa phương.

Trước hết, các lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng thường có quy mô kiến trúc lớn và hình thức tạo hình đa dạng. Không giống với nhiều nghĩa trang truyền thống ở các vùng khác, các công trình lăng mộ tại đây được xây dựng với quy mô khá đồ sộ, nhiều công trình có kiến trúc nhiều tầng, mái vòm hoặc tháp trang trí. Điều này tạo nên diện mạo kiến trúc độc đáo cho toàn bộ khu nghĩa trang, khiến nơi đây được nhiều nhà nghiên cứu gọi là “thành phố lăng mộ” (Curl, 2006). Quy mô và hình thức kiến trúc của các lăng mộ phản ánh điều kiện kinh tế của cộng đồng cư dân cũng như quan niệm thẩm mỹ của các gia đình, dòng họ.

Thứ hai, kiến trúc lăng mộ tại An Bằng thể hiện rõ sự kết hợp giữa yếu tố kiến trúc truyền thống và ảnh hưởng của kiến trúc phương Tây. Bên cạnh các chi tiết quen thuộc trong kiến trúc truyền thống Việt Nam như mái cong, họa tiết linh vật hay hoa văn thực vật, nhiều công trình còn sử dụng các yếu tố kiến trúc mang phong cách châu Âu như mái vòm, cột trụ, phù điêu hoặc các hình khối mang tính đối xứng (Panofsky, 1955). Sự kết hợp này tạo nên một phong cách kiến trúc mang tính giao thoa văn hóa, phản ánh quá trình tiếp biến giữa các giá trị truyền thống và những ảnh hưởng từ bên ngoài trong bối cảnh xã hội hiện đại.

Một đặc trưng quan trọng khác của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng là hệ thống họa tiết trang trí phong phú và mang tính biểu tượng cao. Các mô-típ trang trí như rồng, phượng, lân, hoa sen, mây, sóng hoặc các dạng hoa văn hình học được sử dụng rộng rãi trên các bề mặt kiến trúc. Những họa tiết này không chỉ tạo nên giá trị thẩm mỹ cho công trình mà còn mang ý nghĩa biểu tượng gắn liền với quan niệm văn hóa và tín ngưỡng của người Việt (Jencks, 2002). Chẳng hạn, hình tượng rồng và phượng thường biểu trưng cho quyền uy và sự cao quý, trong khi hoa sen thể hiện sự thanh khiết và đời sống tinh thần hướng thiện.

Bên cạnh đó, các lăng mộ tại An Bằng còn nổi bật bởi việc sử dụng màu sắc rực rỡ và đa dạng. Các gam màu như xanh lam, vàng, đỏ và trắng thường được phối hợp hài hòa trong trang trí, tạo nên hiệu quả thị giác mạnh mẽ và góp phần làm nổi bật các chi tiết kiến trúc. Việc sử dụng màu sắc không chỉ nhằm mục đích trang trí mà còn mang ý nghĩa biểu tượng trong văn hóa Á Đông, gắn với những quan niệm về may mắn, phúc lộc và sự trường tồn.

Cuối cùng, kỹ thuật khảm sành sứ là một yếu tố đặc trưng trong trang trí kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng. Kỹ thuật này sử dụng các mảnh gốm, sứ nhiều màu sắc để tạo nên các họa tiết trang trí trên bề mặt công trình, góp phần tạo nên sự phong phú về chất liệu và hiệu quả thị giác cho kiến trúc. Việc sử dụng khảm sành sứ cho thấy sự kế thừa truyền thống trang trí kiến trúc của vùng đất Huế, đồng thời thể hiện sự sáng tạo và biến đổi của nghệ thuật trang trí dân gian trong bối cảnh đương đại (Panofsky, 1955; Ching, 2014).

Nhìn chung, các đặc trưng mỹ thuật của kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng đã tạo nên một cảnh quan kiến trúc độc đáo, nơi hội tụ giữa yếu tố nghệ thuật, tín ngưỡng và đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân địa phương. Những đặc trưng này không chỉ góp phần làm phong phú diện mạo mỹ thuật dân gian của vùng đất Huế mà còn phản ánh quá trình tiếp biến văn hóa trong kiến trúc dân gian Việt Nam hiện đại.

Một trong những đặc điểm nổi bật trong các công trình lăng mộ tại khu vực miền Trung, đặc biệt là tại các khu vực như An Bằng, là sự xuất hiện dày đặc các chi tiết trang trí. Các chi tiết này, dù có vẻ đẹp riêng biệt, lại đôi khi mang đến cảm giác quá tải đối với người nhìn. Việc lặp lại các họa tiết, hoa văn, và biểu tượng như rồng, phượng, hoa sen hoặc các hình ảnh động vật có thể tạo nên sự dư thừa về thẩm mỹ, khiến không gian trang trí thiếu đi sự tinh tế và hài hòa.

Điều này phản ánh rõ sự thiếu thống nhất trong thẩm mỹ tự phát của cư dân, khi mà các chi tiết trang trí đôi khi được sắp xếp mà không có một kế hoạch rõ ràng, dẫn đến sự rối mắt và không đồng nhất trong tổng thể công trình. Các chi tiết trang trí dường như được thêm vào để tăng cường vẻ đẹp mà không có sự tính toán kỹ lưỡng về tỷ lệ, độ cân đối hoặc sự hài hòa trong không gian.

Một phần nguyên nhân có thể là sự phản ánh tính chất tự phát trong sáng tạo của cư dân, nơi mà những chi tiết được thêm vào như một cách để bày tỏ sự tôn kính đối với người đã khuất, nhưng không nhất thiết phải theo một khuôn mẫu cụ thể. Do đó, mặc dù các công trình có thể thể hiện sự sáng tạo và sự tôn vinh, nhưng sự thiếu kiểm soát trong việc sử dụng các yếu tố trang trí cũng khiến chúng đôi khi bị quá tải và thiếu sự tinh tế trong thẩm mỹ.

2.5. Giá trị nghệ thuật và văn hóa

Nghệ thuật trang trí lăng mộ tại nghĩa trang làng An Bằng không chỉ phản ánh đặc trưng thẩm mỹ của kiến trúc lăng mộ dân gian mà còn thể hiện những giá trị văn hóa – tinh thần sâu sắc của cộng đồng cư dân địa phương. Thông qua bố cục kiến trúc, hệ thống hoa văn, màu sắc và vật liệu trang trí, các công trình lăng mộ tại đây đã tạo nên một không gian tưởng niệm mang tính biểu tượng cao, nơi hội tụ giữa yếu tố nghệ thuật, tín ngưỡng và đời sống văn hóa của cư dân vùng duyên hải Thừa Thiên Huế. Sự phong phú trong hình thức trang trí và quy mô xây dựng của các lăng mộ không chỉ góp phần tạo nên diện mạo kiến trúc đặc sắc cho nghĩa trang An Bằng mà còn phản ánh những biến đổi trong quan niệm thẩm mỹ và đời sống xã hội của cộng đồng qua từng giai đoạn lịch sử.

Nghệ thuật trang trí lăng mộ tại đây thể hiện rõ giá trị tâm linh, gắn liền với tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên – một yếu tố nền tảng trong đời sống văn hóa của người Việt. Trong quan niệm truyền thống, lăng mộ không chỉ là nơi an nghỉ của người đã khuất mà còn là không gian linh thiêng kết nối giữa thế giới người sống và thế giới tâm linh. Vì vậy, việc xây dựng và trang trí lăng mộ thường được thực hiện với sự trang trọng và công phu, thể hiện lòng hiếu kính của con cháu đối với tổ tiên. Theo Ngô Đức Thịnh (2009),

tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên không chỉ mang ý nghĩa tâm linh mà còn đóng vai trò quan trọng trong việc duy trì sự gắn kết gia đình và cộng đồng. Trong bối cảnh đó, các yếu tố trang trí như linh vật, hoa văn thực vật hay các mô-típ thiên nhiên được sử dụng trên lăng mộ không chỉ mang tính thẩm mỹ mà còn hàm chứa những ý nghĩa biểu tượng về sự bảo hộ, bình an và trường tồn.

Bên cạnh giá trị tâm linh, hệ thống lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng còn mang giá trị thẩm mỹ nổi bật. Sự kết hợp hài hòa giữa bố cục kiến trúc, các mảng trang trí phong phú và bảng màu rực rỡ đã tạo nên một không gian kiến trúc giàu tính nghệ thuật. Các chi tiết như phù điêu, hoa văn khảm sành sứ, họa tiết linh vật hay các mô-típ thiên nhiên được sắp xếp hợp lý trên bề mặt công trình, tạo nên nhịp điệu thị giác sinh động và góp phần làm tăng giá trị tạo hình cho tổng thể kiến trúc. Chính sự phong phú trong cách xử lý hình khối, màu sắc và vật liệu đã giúp các lăng mộ tại An Bằng vượt ra khỏi chức năng tưởng niệm đơn thuần để trở thành những công trình mang giá trị mỹ thuật đáng chú ý trong kiến trúc dân gian.

Đồng thời, nghệ thuật trang trí lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng còn phản ánh giá trị văn hóa – xã hội của cộng đồng cư dân địa phương. Các công trình lăng mộ không chỉ là nơi tưởng niệm cá nhân mà còn là biểu tượng của gia đình và dòng họ trong đời sống cộng đồng. Quy mô xây dựng, hình thức kiến trúc và mức độ trang trí của mỗi lăng mộ thường thể hiện điều kiện kinh tế, vị thế xã hội cũng như quan niệm thẩm mỹ của gia đình sở hữu. Bên cạnh đó, sự xuất hiện của nhiều yếu tố trang trí mang ảnh hưởng từ kiến trúc phương Tây cũng cho thấy quá trình giao lưu và tiếp biến văn hóa trong đời sống của người dân An Bằng, đặc biệt trong bối cảnh cộng đồng này có nhiều người sinh sống và làm việc ở nước ngoài. Nhờ vậy, nghĩa trang làng An Bằng không chỉ là một không gian tâm linh mà còn trở thành một hiện tượng kiến trúc – mỹ thuật độc đáo, phản ánh sự kết hợp giữa truyền thống và hiện đại trong văn hóa kiến trúc của vùng duyên hải Thừa Thiên Huế.

Những giá trị thẩm mỹ và văn hóa, việc bảo tồn các công trình lăng mộ tại khu vực ven biển, đặc biệt là tại nghĩa trang làng An Bằng, đang gặp phải không ít thách thức. Khí hậu ven biển với độ ẩm cao và các tác động của mưa gió thường xuyên là nguyên nhân chính gây ra sự hư hỏng của các công trình đá và các chi tiết trang trí, khiến các công trình lăng mộ xuống cấp theo thời gian. Điều này làm ảnh hưởng đến sự bền vững của kiến trúc và những chi tiết mỹ thuật, yêu cầu phải có các biện pháp bảo vệ và tu sửa thường xuyên. Hơn nữa, áp lực thương mại hóa du lịch cũng là một yếu tố đáng lo ngại. Việc gia tăng số lượng khách du lịch đến thăm các khu vực này có thể dẫn đến việc lạm dụng không gian, làm giảm giá trị văn hóa và thẩm mỹ của các công trình lăng mộ. Những hoạt động này có thể ảnh hưởng xấu đến môi trường, cũng như gây ra sự thay đổi trong cách thức sử dụng và bảo tồn các công trình. Vì vậy, việc bảo tồn các lăng mộ không chỉ là vấn đề bảo vệ vật thể mà còn là sự cân bằng giữa giữ gìn di sản văn hóa và phát triển du lịch bền vững. Điều này đòi hỏi các chính sách bảo tồn hợp lý, kết hợp giữa công tác nghiên cứu, bảo vệ và nâng cao nhận thức cộng đồng.

3. KẾT LUẬN

Nghĩa trang làng An Bằng tại xã Vinh An, huyện Phú Vang, Thành phố Huế là một quần thể kiến trúc lăng mộ mang giá trị nghệ thuật và văn hóa đặc biệt trong hệ thống kiến trúc dân gian Việt Nam. Thông qua việc khảo sát và phân tích các yếu tố như bối cảnh hình thành, không gian kiến trúc, bố cục lăng mộ, hệ thống họa tiết trang trí, màu sắc và vật liệu, bài viết đã làm rõ những đặc điểm thẩm mỹ cũng như ý nghĩa văn hóa của nghệ thuật trang trí lăng mộ tại khu nghĩa trang này.

Kết quả nghiên cứu cho thấy kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng không chỉ phản ánh truyền thống tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của người Việt mà còn thể hiện sự biến đổi của nghệ thuật kiến trúc dân gian trong bối cảnh xã hội hiện đại. Các công trình lăng mộ tại đây thường được xây dựng với quy mô lớn, bố cục kiến trúc rõ ràng và hệ thống trang trí phong phú, trong đó nổi bật là các họa tiết linh vật, hoa văn thực vật và các mô-típ thiên nhiên mang tính biểu tượng. Việc sử dụng màu sắc rực rỡ cùng với các vật liệu trang trí như gạch men, gốm sứ và kỹ thuật khảm sành sứ đã tạo nên hiệu quả thẩm mỹ đặc trưng cho các công trình lăng mộ.

Bên cạnh đó, kiến trúc lăng mộ tại nghĩa trang An Bằng còn thể hiện rõ sự giao thoa giữa truyền thống và hiện đại. Sự kết hợp giữa các yếu tố kiến trúc truyền thống Việt Nam với những chi tiết mang ảnh hưởng của kiến trúc phương Tây cho thấy quá trình tiếp biến văn hóa trong đời sống của cộng đồng cư dân địa phương. Điều này góp phần tạo nên diện mạo kiến trúc độc đáo cho khu nghĩa trang, đồng thời phản ánh những biến đổi trong quan niệm thẩm mỹ và điều kiện kinh tế – xã hội của cộng đồng qua từng giai đoạn lịch sử.

Từ góc độ mỹ thuật học, nghĩa trang làng An Bằng không chỉ là không gian tưởng niệm mang ý nghĩa tâm linh mà còn là một hiện tượng kiến trúc – nghệ thuật đáng chú ý của vùng duyên hải Thừa Thiên Huế. Việc nghiên cứu và nhận diện các giá trị nghệ thuật của kiến trúc lăng mộ tại đây góp phần bổ sung tư liệu cho nghiên cứu về mỹ thuật dân gian Việt Nam, đồng thời mở ra những hướng tiếp cận mới trong việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa địa phương trong bối cảnh phát triển và hội nhập hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chu Quang Trứ (2003), *Mỹ thuật truyền thống Việt Nam*, NXB Mỹ thuật, Hà Nội.
2. Hall, James (2008), *Dictionary of Subjects and Symbols in Art*, Westview Press, Colorado.
3. Kostof, Spiro (1995), *A History of Architecture: Settings and Rituals*, Oxford University Press, New York.
4. Ngô Đức Thịnh (2009), *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
5. Nguyễn Văn Huy (2015), *Văn hóa và mỹ thuật dân gian Việt Nam*, NXB Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

6. Norberg-Schulz, Christian (1980), *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York.
7. Phan Thuận An (2007), *Kiến trúc cổ đô Huế*, NXB Thuận Hóa, Huế.
8. Rapoport, Amos (1969), *House Form and Culture*, Prentice Hall, New Jersey.
9. Trần Lâm Biên (2012), *Trang trí trong mỹ thuật truyền thống của người Việt*, NXB Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
10. Trần Ngọc Thêm (2016), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
11. Trần Quốc Vương (2005), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
12. Viện Mỹ thuật (2014), *Mỹ thuật dân gian Việt Nam*, NXB Mỹ thuật, Hà Nội.
13. Eliade, Mircea (1959), *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*, Harcourt Brace, New York.
14. Jencks, Charles (2002), *The Language of Architecture*, Academy Editions, London.
15. Curl, James Stevens (2006), *A Dictionary of Architecture and Landscape Architecture*, Oxford University Press, Oxford.
16. Panofsky, Erwin (1955), *Meaning in the Visual Arts*, University of Chicago Press, Chicago.
17. Ching, Francis D.K. (2014), *Architecture: Form, Space, and Order*, John Wiley & Sons, New Jersey.

ARTISTIC VALUES OF DECORATIVE ELEMENTS IN TOMB ARCHITECTURE AT AN BANG VILLAGE CEMETERY, HUE CITY

Do Huu Tu

Abstract: *An Bang village cemetery (Vinh An commune, Phu Vang district, Hue City) is considered one of the most distinctive tomb architecture complexes in Vietnam. Combining traditional architectural forms with modern decorative elements, this cemetery creates a unique artistic landscape that reflects the cultural life and spiritual beliefs of the local community. This paper analyzes the artistic values of tomb decoration at An Bang cemetery through several aspects, including architectural layout, decorative motifs, color schemes, and cultural symbolism. The research results indicate that the decorative art found in this cemetery not only demonstrates the interaction between traditional and modern cultural elements but also reveals the close relationship between collective memory, spiritual beliefs, and the cultural identity of the coastal region of Central Vietnam.*

Keywords: *tomb architecture, tomb decoration, folk art.*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 09-01-2026; ngày phản biện đánh giá: 02-02-2026; ngày chấp nhận đăng: 04-3-2026)